

allisque cum intelligimus, quam Evangelii partem populo erat expositurus jubere solitum inter divina officia recitari : quam prælectam postea nitebatur explicare. Verum si quando hoc futurum fuisset æquo longius, residuum in aliud tempus differerebat; ac tum quoque relegi Evangelium præcipiebat.

Cæterum exacta nondum hieme suam in Joannis Evangelium explanationem aggressus est Augustinus. Testatur quippe in Tract. vi, sese subveritum ut populus a frequentanda ecclesia frigidus vi deterrereetur. In x, proximum significat tempus imminere, ut passionis ac resurrectionis Dominicæ solemnitas celebretur. In xi autem, ut adhortetur catechumenos, jam tempus exigere. Pridie ejus diei quo habuit xii, dicturum se de pace Ecclesiæ, vel quid egisset, vel quid adhuc agendum speraret, populo promiserat : sed præmittere solitam de lectione evangelica tractationem voluit, ac tam fidem suam liberare. Quid illud porro fuerit, quod de Ecclesiæ pace dicendum habebat, incompertum est; neque in ejusdem tractationis fine conscriptum fuit. Videtur ex xiii Tractatus exordium posse colligi, a diebus non ita paucis intermissum ab eo fuisse Joannis Evangelium : et recipere illud per Paschalia festa, quæ in 2 diem aprilis anno 416 incidebant, interruptis, eo quod his diebus fixas et certas ex Evangelio lectiones oporteret in Ecclesia recitari, quibus substituere alias non licebat : sicut sua in Expositionem Epistolæ Joannis præfatione docet. Nam interea temporis enarrandam hanc ipsam Epistolam suscepit : moxque ea pertractata rediit ad Evangelium. In cujus explicatione Tractatum xxvii, necdum in Laurentii martyris, quem ibidem laudat, celebritate excesserat : tametsi quinque Tractatus a xix, uti jam observatum est, ad xviii, diebus quinque continuis perfecisset.

Ex hoc opere decerpta quàm multa reperies apud Bedam et Alcuinum super Joannem, apud Florum in Commentariis super Pauli Epistolas, Bedæ nomine vulgatis, etc., necnon sententias quasdam a veteribus confirmandæ catholicæ fidei causa prolatas ex variis Tractatibus : scilicet ex ii, a Cassiano, lib. 7 de Incarnatione, cap. 27; ex lxxviii, a Leone papa in Epistola ad Leonem Augustum olim 97, nunc 154, etc. Recordatur ejusdem operis Cassiodorus Senator in lib. Instit., cap. 7, Joannem copiosa et insigni expositione ab Augustino illustratum commendans. Possidius in Indiculis, cap. 6, sub his verbis : *Tractatus de Evangelio Joannis a capite usque ad finem, in codicibus sex.* Augustinus ipse in præfatione ad Tractatus super Epistolam Joannis : *Mementi, inquit, Sanctitas vestra Evangelium secundum Joannem ex ordine lectionum nos solere tractare.* Rursumque in lib. 15 de Trinitate, cap. 27, signat Tractatum in Joan. xcix, cum ait : *De hac re in sermone quodam profereundo ad aures populi christiani diximus, dictumque conscripsimus.* Plura sane, si sat visisset, dicturus in Retractionum libris peculiaribus, quos, uti ad Quodvuldeum, epist. 224, scribit, in Tractatus populares homiliasque a se habitas meditabatur.

Opus in vetustis codicibus inscribitur, quibusdam Tractatus, aliis Sermones, nonnullis Homiliæ in Joannem. Sed paulo amplior titulus est in Mss. Andoengensi, Gemmeticensi, et Pratellensi, hunc in modum : *Aurelii Augustini Doctoris Hippon. episc. Homilia in Evangelium Dom. Jesu secundum Joannem incipiunt, quæ ipse colloquendo prius ad populum habuit, et inter loquendum a notariis exceptas, eo quo habitæ sunt ordine, verbum ex serbo postea dictavit.* Denique quod ad præfationem hic subjectam attinet, frustra eam quæras vel in Mss. vel in editis Am. et Bad. Hanc post Erasmus dederunt Lovanienses, qui tamen observant nec Augustini esse, nec in ullo Ms. exstare. Habetur paucis mutatis verbis apud Bedam et Alcuinum in Joannem

PRÆFATIO INCERTI AUCTORIS.

Omibus divinæ Scripturæ paginis Evangelium excellit; quia quod Lex et Prophete futurum prædixerunt, hoc completum dicit Evangelium. Inter ipsos autem Evangeliorum scriptores Joannes eminet in divinorum mysteriorum profunditate, qui a tempore Dominicæ ascensionis per annos sexaginta quinque verbum Dei absque adminiculo scribendi, usque ad ultima Domitiani prædicavit tempora. Sed occiso Domitiano, cum permittente Nerva de exilio rediisset Ephesum; compulsus ab episcopis Asiæ, de cœterna Patri divinitate Christi scripsit adversus hæreticos, qui eo absente irruerant in ejus Ecclesias, qui Christum ante Mariam fuisse negabant. Unde merito in figura quatuor animalium, aquilæ volanti comparatur : quæ volat altius cæteris avibus, et solis radios irreverberatis aspicit luminibus. Cæteri quippe evangelistæ, qui temporalem Christi nativitatem, et temporalia ejus facta quæ gessit in homine, sufficienter

exponunt, et de divinitate paucæ dixerunt, quasi animalia gressibilia cum Domino ambulantes in terra : hic autem pauca de temporalibus ejus gestis edisserens, sed divinitatis potentiam sublimius contemplanus, cum Domino ad cælum volat. Qui enim supra pectus Domini in cœna recubuit, cælestis haustum sapientiæ cæteris excellentius de ipso Domini pectoris fonte potavit. Legerat siquidem Evangelia trium evangelistarum, et approbaverat fidem eorum et veritatem : in quibus deesse vidit aliqua gestarum rerum historiarum, et ea maxime quæ Dominus gessit primo prædicationis suæ tempore, scilicet antequam Joannes Baptista clauderetur in carcere. Hæc ergo quasi dimissa ab illis scribit Joannes, quæ fecit Jesus antequam Joannes clauderetur : sed maxime divinitatem Christi et Trinitatis mysterium commendare curavit. Tres siquidem alii evangelistæ dicta et facta Domini temporalia, quæ ad informandos mores vitæ præsentis maxime valent,